

Ústav Českého národního korpusu

V Praze, 18. října 2021

Posudek na habilitační spis PhDr. Dalibora Kučery, Ph.D.: *Osobnostní markery v textu: Aplikace kvantitativní psychologicko-lingvistické analýzy písemného projevu při popisu osobnosti*

Předložený habilitační spis PhDr. Dalibora Kučery, Ph.D. *Osobnostní markery v textu. Aplikace kvantitativní psychologicko-lingvistické analýzy písemného projevu při popisu osobnosti* byl vydán v roce 2020 jako monografie nakladatelstvím Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde autor působí. Obsahově monografie čerpá z výzkumů psychologie užívání jazyka, kterým se D. Kučera soustavně věnoval v posledních letech, tedy v pravdě interdisciplinárnímu bádání na pomezí psychologie a lingvistiky, přičemž příznámým inspiračním zdrojem jsou špičkové výzkumy v zahraničí (zejm. Pennebaker a spol.) prováděné na angličtině. Vzhledem k tomu, že téma je jazykově specifické a že v českém prostředí není soustavně zpracováváno jiným badatelem, jedná se o stěžejní příspěvek k zaplnění této výzkumné lakuny.

Zároveň by ovšem konstatování z úvodního odstavce nemělo vzbudit dojem, že význam práce tkví pouze v tom, že je v oblasti, kterou mapuje, u nás jediná. D. Kučera prezentuje výsledky založené na třech etapách sběru textů od participantů (projekt *CPACT*, projekt *Poznejse* a projekt *JUPSYCOR*), kteří byli vybráni různými kanály a metodami, a poskytují tak důležitý podklad pro srovnání a křížovou validaci. Nashromážděná textová data jsou cenná nejen pro pestrost vzorků, které reprezentují, ale zejména pro jejich propojení s psychologickými charakteristikami mluvčích (*Big Five Inventory* a *Interpersonal Adjective Scales*) a pečlivě designovanou metodiku jejich elicitace (participantů měli za úkol vytvořit texty podle zadaných scénářů). Z tohoto hlediska by bylo pro rozvoj bádání v této oblasti velice prospěšné, pokud by kromě dílčích výsledků, které jsou extenzivně prezentovány v přílohách, byl dataset (nebo alespoň jeho část) dostupný např. prostřednictvím veřejného přístupného repozitáře, a byl tak k dispozici dalším badatelům.

Práce je rozvržena do čtyř kapitol, které postupují od obecných otázek ke konkrétním, přičemž snadné orientaci přispívá nejen přehledné členění, ale také přítomnost krátkého resumé na začátku každé kapitoly i podkapitoly.

První kapitola se věnuje vymezení základních pojmů a načrtnutí problému jak z psychologického, tak z lingvistického hlediska. Druhá kapitola je metodologická (opět pokrývá lingvistickou i psychologickou stránku výzkumu), přičemž kromě popisu použitých metod načrtává i metody „konkurenční“. V tomto ohledu slouží práce nejen k sumarizaci uskutečněného výzkumu, ale i obecnějším účelům, kdy podává přehled o bádání v dané oblasti a uvádí do problematiky v širším kontextu.

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav Českého národního korpusu

Těžiště práce tkví v kapitole III, kde jsou prezentovány výsledky tří dílčích studií, z nichž některé prokázaly svoje kvality tím, že byly přijaty k publikování v domácím či zahraničním odborném tisku:

- 1) Osobnostní charakteristiky z pohledu shody v dotazníkovém posouzení,
- 2) Specifika textů ve vztahu k osobě mluvčího a
- 3) Osobnostní charakteristiky mluvčího v kontextu jazykových rysů.

První studie přináší především srovnání výsledků, které v dotazníkovém šetření o sobě respondenti uvedli, s tím, jak je posuzovali jejich blízcí. Analýza dat dospívá k cennému závěru, že obě varianty dotazníků poskytují srovnatelné informace. V druhé studii se D. Kučera již věnuje lingvistickým vlastnostem textů, zaměřuje se na ekologickou validitu textů získaných na základě různých scénářů a na vztah lingvistických rysů k charakteristikám jako je pohlaví a věk pisatele. Třetí studie přistupuje k analýze vztahu jazykových a osobnostních rysů, přičemž zde autor odhaluje několik statisticky signifikantních korelací, které sice nedosahují vysokých hodnot vysvětlené variability, ale to je vzhledem k povaze zkoumaných fenoménů očekávatelné.

Ve všech studiích autor pečlivě rekapituluje specifika jednotlivých datasetů, formuluje výzkumné cíle a sumarizuje výsledky. Interpretace jsou založené na důkladné metodologické diskusi, která se nevyhýbá ani techničtějším debatám o statistických aspektech vyhodnocení datasetu s mnoha pozorováními na mnoha proměnných (zejm. problému nadhodnocování falešně pozitivních výsledků). I přes značné množství proměnných a statistických veličin se výklad daří udržet srozumitelný; klíčovou roli v tom hraje přehledná interpretace statistických výsledků, která je svým podáním i obsahem zajímavá nejen pro psychology, ale také pro lingvisty.

Poslední část práce se věnuje diskusi nad výsledky a výzkumným výhledům. D. Kučera poctivě komentuje asi nejslabší místo celého přístupu, a tím je relativně malý podíl jazykové variability vysvětlený osobnostními markery; je třeba dodat, že v tomto ohledu se český výzkum neliší od svých zahraničních předchůdců. Autor přesvědčivě argumentuje, že ačkoli korelační koeficienty (byť statisticky signifikantní) nevycházejí závratné, má smysl klást si otázky po vztahu psychologických a lingvistických charakteristik, k čemuž posuzovaná práce pro češtinu významně přispívá.

V celkovém hodnocení se zaměřím na lingvistickou rovinu celé práce, protože její psychologický rozměr nejsem kompetentní posuzovat. Z hlediska lingvistického bádání je práce nesmírně cenná (a ve světovém kontextu unikátní) využitím poznatků multidimenzionální (registrové) analýzy, která byla pro češtinu zpracována v rámci projektu ČNK, a aplikací takto vytvořeného modelu textové variability na výzkum psychologických (a obecně osobnostních) charakteristik. V jednotlivých studiích autor vhodně pracuje s registrovou variabilitou textů, které byly pořízeny na základě různých scénářů, což mu umožňuje odlišit vliv scénáře a idiolektu/osobnostních charakteristik. Namísto izolovaných jazykových rysů se tak analýza soustředí na jejich svazky, které sdílejí shodnou

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav Českého národního korpusu

lingvistickou/komunikační funkci a k nimž lze přiřadit smysluplnou a ucelenou lingvistickou interpretaci.

Celkově hodnotím předloženou habilitační práci jako nadstandardní. Představuje klíčový příspěvek k poznání vztahu mezi jazykem a psychologickými charakteristikami, specificky pak přispívá k poznání češtiny a její variability s ohledem na osobnost pisatele. Vedle nesporné psychologické akribie, která k vypracování výzkumu na toto téma byla potřeba, autor prokázal schopnost interdisciplinárního rozkročení a vzhledu do dalších nepsychologických disciplín, zejm. do automatického zpracování přirozeného jazyka a korpusové lingvistiky. Tvořivě se vypořádal se specifickými češtinami, a to na různých rovinách, které se uplatňují v písemném i mluveném projevu.

Z výše uvedených důvodů se domnívám, že monografie Dalibora Kučery *Osobnostní markery v textu* **splňuje** nároky kladené na habilitační spis, a **doporučuji** ji proto k dalšímu řízení.

Doc. Mgr. Václav Cvrček, Ph.D.
ÚČNK FF UK